

Què entenem com a educació ambiental per a la sostenibilitat?

"Avui he acompanyat un grup de joves al parc a prop del centre cívic on ens solem trobar. Hem parlat dels arbres que hi ha, i hem pogut estar una estona escoltant els ocells. Algun d'ells també s'ha fixat en la quantitat de formiguers que hi ha i hem pogut observar i parlar de la feina extraordinària que fan uns insectes tan petits com les formigues. Potser penseu que he fet una bona feina d'educació ambiental, però us he de dir que no. Sí, hem fet una bona feina, però no era exactament educació ambiental.

Un altre dia, tornem a anar al parc. De fet és un espai molt humanitzat, però ens agrada. Hem parlat de nou sobre els arbres i arbusts, de com han canviat després d'unes setmanes. I també de les formigues... Ens hem fixat qui utilitza aquest parc, a part de nosaltres: avis i àvies, que aprofiten algun dels bancs per fer petar la xerrada, i alguns nens i nenes, acompanyats pel pare o, sobretot, la mare, alguns altres joves, que seuen a terra... I de seguida hem entrat en debat sobre les condicions del parc: mobiliari, vegetació, neteja, il·luminació, jocs infantils, fonts d'aigua..., i ens hem fet moltes preguntes sobre tot plegat. I de seguida ens hem imaginat com ens agradaria que fos. A algunes preguntes hi hem trobat resposta, a d'altres, no, però la buscarem. Com a joves inquiets i amb ganes de fer coses per al nostre barri, de seguida se'ns han acudit algunes accions que podrien ajudar a millorar l'espai. Algunes d'elles les podem fer des del centre cívic, per a altres necessitarem parlar amb l'Ajuntament. Ens posarem a la feina de seguida.

Ara sí que estem fent educació ambiental i treballant per a la sostenibilitat d'aquest planeta."

En els darrers 30 anys l'educació ambiental ha seguit un procés dinàmic i receptiu al canvi social que des de molts àmbits es demana per adreçar la nostra societat cap a una de sostenible, justa i equitativa. El paper de l'educació en aquest procés, que estem vivint dia a dia, és vital.

L'educació ambiental s'ha anat reorientant cap a l'educació per a la sostenibilitat. Bona mostra d'això és la recent proclamació, per part de les Nacions Unides, de la Dècada de l'Educació per al Desenvolupament Sostenible (2005-2014), on es presenta la visió de l'EDS com un món on cada persona té l'oportunitat de tenir una educació i d'aprendre uns valors, comportaments i estils de vida necessaris per a un futur sostenible i per a una transformació social positiva.

Quan parlem d'educació per a la sostenibilitat (per a nosaltres igual que Educació per al Desenvolupament Sostenible) estem parlant d'educació crítica, és a dir, formar persones socialment crítiques, amb capacitat de desenvolupar actituds constructives basades en valors democràtics com llibertat d'elecció, tolerància, justícia, respecte per les diferents perspectives i per al raonament, de consciència i acceptació de la diversitat com a enriquiment.

Estem integrant una perspectiva holística, on la realitat es viu i s'interpreta com a sistema complex i global, sense oblidar el context local on treballem.

Al mateix temps, incorporem una dimensió de futurs, ja que, podem tractar la sostenibilitat sense considerar un àmbit de futurs ambientals i socials? L'educació ambiental no pot defugir la visió prospectiva.

Educar per a la sostenibilitat significa també afavorir el desenvolupament de la confiança i auto-

ritat de la persona, i el col·lectiu, en adoptar el **compromís** per participar en accions ambientals democràtiques. Compromís per treballar amb els altres i per als altres, i amb harmonia amb el medi. L'educació ambiental té entre els seus components l'**acció**, entenent-la des d'una àmplia diversitat d'opcions.

Per tant, l'educació per a la sostenibilitat suposa canvis en les persones no només pel que fa a coneixements, sinó també en altres dimensions de la persona (actituds, sentiments, capacitats...).

L'educació per a la sostenibilitat és un procés d'aprenentatge de com prendre decisions que considerin el futur de l'equitat, l'economia i l'ecologia de totes les comunitats.

MERCÈ JUNVENT, ROSA M. MEDIR, FANNY PADILLA, ANNA M. GELI, LÍDIA OCHOA
Grup de Recerca en Educació Científica i Ambiental,
Universitat de Girona

SUGGERIMENTS

www.ajuntament.gi/mediambient
www.ecoterra.org/html/cat/perspectiva/perspe.html
www.gencat.net/mediamb/ea/recursos.htm
www.tots.net

CEM i n f o r m a

CONSELL ESCOLAR MUNICIPAL - CONSELL MUNICIPAL D'EDUCACIÓ

EDUCACIÓ AMBIENTAL

INFORMACIÓ

La Caseta de la Devesa. Centre d'educació ambiental

L'Ajuntament de Girona es planteja la transversalitat de les accions que es duen a terme en temes d'educació ambiental ja que és amb la interacció dels serveis que s'ofereixen des de les diverses àrees i equipaments municipals que s'avança en el camí de la sensibilització ciutadana a favor de la sostenibilitat. I és dins d'aquest plantejament que s'emmarca el Programa Municipal d'Educació Ambiental que impulsa i coordina accions, per mitjà de l'educació i la sensibilització, per tal de potenciar valors i actituds positives en el comportament ciutadà.

És un programa per a la ciutat i tota la ciutadania i és el marc de referència per a qualsevol actuació que es faci des de l'Ajuntament en matèria d'educació ambiental.

Aquest programa s'inclou plenament en el marc de la Ciutat Educadora i en el compromís de l'Ajuntament de Girona de treballar per a una ciutat més sostenible, expressat en el Pla d'Acció Local cap a la Sostenibilitat. En són referents la Carta de Ciutats Educadores i la Carta de les Ciutats Europees cap a la sostenibilitat (Aalborg, Aalborg+10).

El Programa d'Educació Ambiental es proposa els objectius següents:

- Facilitar el coneixement, la comprensió i la interpretació del medi en la seva totalitat, des de la perspectiva més local fins a la més global.
- Proporcionar instruments per a la reflexió, potenciar actituds responsables envers el medi, desenvolupar l'esperit crític i d'anàlisi respecte a temes diversos de la vida diària.
- Promoure la participació ciutadana per avançar cap a una ciutat més sostenible que afronti els grans reptes globals que necessiten solucions locals.
- Fomentar en les persones la capacitat d'assumir responsabilitats, d'actuar, de decidir prendre la iniciativa.

Dins del marc del programa s'ofereixen un ventall d'activitats molt ampli, adreçades tant als centres educatius com a la ciutadania. A la Caseta de la Devesa, com a referent d'aquest programa, volem facilitar a la ciutadania el coneixement de la ciutat en sentit ampli i que qualsevol persona hi pugui trobar informació i activitats relacionades amb l'educació ambiental.

LA CASETA DE LA DEVESEA
www.ajuntament.gi/caseta

Ajuntament de Girona

ESCOLES BRESSOL MUNICIPALS I EL MEDI AMBIENT

Amb els infants de 0-3 anys abordem el tema del medi ambient des de tres vessants:

a) ELS INFANTS: A les escoles bressol municipals de Girona partim del fet que els infants aprenen a través de la relació amb els adults que els envolten, la relació amb els altres nens i nenes i l'activitat i la interacció amb els objectes, elements i materials. És en aquest tercer apartat on podem incidir plenament en el medi ambient.

La nostra metodologia es basa en el treball iniciat per la professora Elinor Goldschmied, que després de la Segona Guerra Mundial, a Anglaterra, en un moment en què no hi havia joguines, va observar els aprenentatges que feien els nens i nenes a partir de la descoberta dels materials de l'entorn, materials de rebuig i materials procedents de la natura. Les seves observacions la van portar a proposar activitats com la Panera dels Tresors, per a infants fins a un any de vida i el Joc Heurístic per a infants de 12 a 24 mesos. Aquestes activitats ampliades a altres propostes com són les safates, els racons o les aules d'experimentació i manipulació, en aquests moments estan plenament integrades dins la metodologia de les escoles bressol municipals.

Resumint-ho breument, podem dir que aquestes activitats consisteixen en l'observació, manipulació i exploració d'objectes de l'entorn natural

quotidià, i ofereixen a l'infant una gran diversitat de qualitats sensorials: textures, colors, formes, sorolls, olors i pesos diferents, de manera que a més d'utilitzar gran quantitat de materials de rebuig, es reutilitzen per a diferents activitats.

b) LES FAMÍLIES: Per dur a terme aquestes activitats es demana la col·laboració i participació activa de les famílies:

- Per aportar materials de rebuig:
 - de plàstic: ampolles, rodets de fil, taps, tubs i pots de diferents mides i gruixos...
 - de metall: cadenetes, claus i clauers...
 - de vidre: pots de iogurt, pots d'aliments, ampolles de medicaments...
 - de cartró: capses i caixes, rodets de paper de WC, de cuina...
 - procedents de la natura: pinyes, pedres, canyes, petxines, troncs, pel·lofes de mongetes, blat de moro, ràfia...
- Per participar en activitats de l'escola: fer els fanalets, les disfresses... aprofitant tot tipus de materials de rebuig.

c) EQUIP ESCOLA: Es treballa el medi ambient a diferents nivells:

- Preveure, organitzar, observar i renovar periòdicament el material proposat als infants per tal que sigui motivador i doni resposta a les seves demandes, i vetllar per les seves necessitats.
- Utilitzar material de rebuig a l'hora de decorar i ambientar els espais escolars.
- Elaborar materials didàctics amb aquests elements (per exemple: capsetes de cançons fetes de caixes de formatgets...).
- Informar les famílies del potencial de joc i d'aprenentatge d'aquests materials i assessorar-les a l'hora de triar les joguines dels seus fills i filles.
- Seleccionar les deixalles (tant del menjador com de les aules).
- ...

CEIP MIGDIA, UNA ESCOLA VERDA

La nostra escola va aconseguir el curs 2003/04 el distintiu d'Escola Verda, això vol dir que ja feia alguns anys que treballàvem per millorar el medi ambient i que comptàvem amb el suport del claustre i de la resta de la comunitat educativa per treballar aquest aspecte cada vegada més present i necessari en la societat actual.

Durant els primers anys, ens proposem un objectiu general d'escola que estava relacionat amb el treball mediambiental. S'han tocat els temes de l'aigua, el paper, les energies, la recollida selectiva...

Aquí esmentem algunes de les activitats realitzades:

- **Relacionades amb l'aigua.** Després de fer la campanya de conscienciació del malbaratament que es feia de l'aigua, vam penjar rètols i cartells per recordar-ho als lavabos i vam decidir canviar les aixetes i posar-les de polsador per evitar descuits i que les aixetes quedessin obertes.
- **Relacionades amb el paper.** Des d'aquell any, tota l'escola utilitza només paper reciclat, intentem fer les còpies a dues cares, donem les circulars per família, no per alumnes, a cada classe hi ha una paperera de reciclatge de paper que, sempre que és necessari, els mateixos alumnes de sisè les van a deixar al contenidor de paper que tenim a prop de l'escola. Una altra mesura que creiem molt positiva és la de col·lectivitzar els llibres dels alumnes més grans, a les aules hi ha un fons de llibres que van passant d'un any a l'altre i els alumnes aprenen a respectar-los.
- **Relacionades amb l'energia.** Es va parlar de les energies renovables i els beneficis que suposa utilitzar-les per als recursos del planeta. Es va parlar d'apagar els llums de les aules en sortir, anar a l'escola a peu, estalviar energia per Nadal, utilitzar aparells amb energia solar (carregadors de piles, jocs...).
- **Relacionades amb la recollida selectiva.** Aprofitant que en el barri es feia la recollida de la fracció orgànica, es van treballar els diferents contenidors i els residus que es dipositaven en cada un d'ells. Així, vam pensar que al pati de l'escola es podien afegir nous contenidors, de manera que ara tenim contenidors de rebuig, de fracció orgànica i d'envasos lleugers repartits pel pati. També disposem de contenidors de piles i reutilitzem els cartutxos de tinta d'impressió.

Els mètodes de treball han estat diversos: exposicions, xerrades, visites a entitats..., però el que realment funciona i demana una implicació directa de l'alumnat, són les reunions dels delegats verds que s'han nomenat a cada classe. En aquestes reunions, es defineixen els problemes existents i es consensuen les activitats a fer per millorar-los i solucionar-los. Ells són els portaveus dels seus grups i els que donen informació del que realment està passant, el seu punt de vista, molt pràctic i del dia a dia.

Tot això s'ha pogut fer gràcies a la col·laboració de tota la comunitat educativa, començant per la cuina, que fa recollida selectiva des de fa temps (olis, envasos lleugers, orgànica...), les famílies, que ens ajuden amb els treballs que es van fent a les aules i ho porten a la pràctica a casa, els mestres, que hi anem insistint en el treball del dia a dia, i sobretot els alumnes, que tot i que la teoria ja la coneixen molt bé, saben que han de millorar els hàbits i costums.

Som molt conscients que encara queda molta feina per fer, però observem que els alumnes van pujant amb una sensibilització cap al medi ambient que fins ara no hi era. També veiem que aquesta sensibilització ha de tenir el suport de la família i els petits gestos del dia a dia.

Com deia el Capità Enciam fa uns anys: ELS PETITS CANVIS SÓN PODEROSOS!

L'EDUCACIÓ AMBIENTAL A L'ESCOLA MASMITJÀ

La nostra escola es va incorporar al programa d'Escoles Verdes l'any 2001.

La participació en aquest projecte va ser aprovada pel claustre de mestres. Es va constituir un comitè ambiental per dinamitzar i coordinar la realització del projecte.

En primer lloc, vàrem fer una diagnosi ambiental del centre que ens va permetre conèixer el nostre punt de partida. A continuació es va elaborar un pla de cohesió ambiental on van quedar especificades les diferents línies d'actuació que el centre havia d'anar desenvolupant. Finalment, i a partir d'aquest Pla, vàrem concretar un programa d'actuacions a desenvolupar en diferents cursos escolars per tal d'anar materialitzant els objectius que ens havíem marcat com a centre.

Les actuacions portades a terme fins ara sempre han intentat implicar el màxim nombre de membres de la comunitat educativa, siguin mestres, pares, alumnes o personal no docent del centre.

Aquestes actuacions han incidit en tots els àmbits del centre escolar:

- Educatiu: amb una ambientalització curricular on s'incorporen nous objectius, continguts, metodologies, materials didàctics i activitats relacionades amb aquest centre d'interès, com ara sortides amb contingut ambiental, diades verdes o espais ambientals a la biblioteca, entre d'altres.
- Edifici escolar: a través, per exemple, de la millora de les instal·lacions per optimitzar l'ús de l'energia i l'aigua.
- Cuina i menjador: concretat, per exemple, en la recollida selectiva d'oli, matèria orgànica, etc.
- Recursos a l'aula i a l'escola: com per exemple en la reducció, reutilització i recollida selectiva de paper, piles o tòners o l'intercanvi de llibres.
- Exteriors del centre: com ara patis on s'han col·locat contenidors de recollida selectiva o espais amb jardineres per realitzar activitats educatives.

Dins aquesta doble perspectiva s'emmarquen les dues actuacions que detallarem a continuació:

Les disfresses de Carnestoltes: aquesta activitat consisteix en la realització de disfresses de carnestoltes

amb material de rebuig que porten els mateixos alumnes, com ara envasos de plàstic, brics o cartrons. Prèviament cal que els alumnes comencin a guardar tot aquell material que normalment va a parar a les escombraries i que pugui ser reutilitzat per a la creació de la disfressa. Posteriorment cal dissenyar la disfressa, dibuixar-la en un full i detallar el material que necessitaran en cada cas. Després d'haver fet la disfressa es fa una rua pel pati de l'escola, el dia de Carnestoltes, on cada alumne mostra a la resta del cicle la seva creació.

L'esmorzar saludable: aquesta actuació pretenia donar tot un seguit de recomanacions dels tipus d'esmorzar diari que haurien de dur els alumnes, així com quins envasos s'haurien d'evitar des del punt de vista ambiental, quins són més recomanables i per què. Les activitats relacionades amb aquest objectiu es van emmarcar en la setmana cultural, en què aquest va ser el tema central de la setmana. Es va demanar la col·laboració de les famílies i es van repartir gratuïtament unes carmanyoles on es pogués portar l'esmorzar saludable que el col·legi recomanava per a cada dia de la setmana. Paral·lelament es van treballar a les assignatures temes relacionats amb l'alimentació i la salut centrats en cada un dels esmorzars que es recomanava portar.

En totes dues actuacions els resultats han estat més que satisfactoris. Tot i tenint en compte que el treball d'aquests objectius ha de ser constant i en tots els àmbits.

UNA ACTIVITAT D'AMBIENTALITZACIÓ A L'IES DE SANTA EUGÈNIA

FOTO: Panoràmica de la paret on hi ha la major part de les aules, amb totes les persianes tancades, ja que la llum del sol reflecteix sobre les pissarres, un dia del passat mes de setembre a les 10 del matí. L'única finestra oberta de bat a bat ja té instal·lada una banda translúcida.

Bé, això és el que ens passa a l'IES i ja fa uns quants cursos que vam intentar repintar les persianes amb una pintura antireflectora. Va ser el primer pas.

Mai hem acabat d'entendre per què entreguen edificis escolars amb grans finestrals i orientats a l'est sense cap protecció de la llum del sol. Sabem perfectament que els alumnes hauran de treballar tots els matins amb llum artificial.

Fa una mica de pena quan a fora fa un sol esplèndid –i aquí a Catalunya, és la majoria dels dies de l'any–, vas passant pels passadissos i veus totes les aules amb les persianes abaixades i amb els llums encesos, és una imatge de "caverna".

Havíem parlat de tendals... massa car!, de cortines... perillós! I al final un professor va suggerir unes bandes translúcides als vidres. En vam fer una prova durant uns mesos i com que estem dins el projecte Escoles Verdes ho vam convertir en una acció, en un petit projecte a assolir: anar instal·lant les bandes per poder treballar més hores amb llum natural i també estalviar energia. Hem calculat que estalviarem uns 7.350 kWh. Ja sabem que no és gaire rellevant si es compara amb el malbaratament energètic de les àrees comercials..., però és vàlid a nivell educatiu.

I així, una subvenció del Departament d'Educació va permetre començar a instal·lar-ne a la planta baixa durant l'estiu passat i ara, amb els diners d'una altra subvenció de l'Ajuntament, podrem cobrir el primer pis. I..., encara en quedaran dos.

FOTO: Un despatx de la planta baixa on ja es pot treballar amb llum natural durant el matí.